

HAMRA MELLANGÅRD 5:13

"Gåramålning" av Hamra Mellangård 5:13 från 1934 av Arvid Stödberg (1882– 1964) Smålands mest kände gåramålare.

Hamra Mellangård 5:13 som det ser ut i dag. Ny byggnad från 1986 sammanbyggd med det gamla huset.

HAMRA MELLANGÅRD Nr:5

ÅREN 1889-1929

När gårdarna i byarna mantalssattes vet man inte. Ursprungligen utgjorde varje gård ett mantal, en indelning, som hängde ihop med skatteförmågan och skyldigheten att hålla krigsfolk. Men redan på 1500-talet fick man dela upp gårdarna på halva hemman. Så skriver Gerda Rydell i En bok om Bredaryd.

Utvecklingen gick därefter fort, så på 1600-talet kunde man medge att ett hemman fick delas i fyra delar. På 1700-talet till åttondelar. På lagfartsbeviset från den 12 april 1889 står det att Sven Nikolaus Svensson och hans hustru Charlotta Petersdotter har för en summa av 1500 kronor köpt 1/16 mantal frälse Hamra Mellangård Nr:5 Bredaryds Socken. Säljare var Johannes Lundstedt och hans hustru Marta Arvidsdotter.

Det äldsta fotot från Hamra Mellangård där döttrarna Frida och Gerda poserar med föräldrarna Niklas och Charlotta uppklädda från topp till tå.

Poserande i finaste helgstassen sitter Niklas Svensson tillsammans med sin hustru Charlotta Petersdotter. Stående bakom dem, döttrarna Helga, Gerda och Hildur.

Både Niklas (1853-1928) och Charlotta (1856-1933) var födda i Hamra, han på Olans kvarn och hon på soldattorpet Lilla Nybygget. Niklas farfar Ola (Olof Torstensson född i Femsjö) var dräng på Annebergs gård och hade i uppdrag att bygga en skvaltkvarn, för att vid ett uppdämt dike bidra till att torparna kunde mala sin säd. Olof Torstensson (1777-1866) och hans fru Elsa Persdotter från Ramsås (1791-1879) bodde först på "Stora Kjärr", där deras 5 barn föddes. Kärrastugan som för övrigt sedan 1938 finns i Bredaryds hembygdspark. Deras hemvist till livet slut var Fällan. Alla deras fem barn blev Hamrabor och ättlingar finns här fortfarande.

Det var svåra tider i Småland och en syster till Niklas emigrerade med sin familj till Amerika. De hade tidigare varit bosatta på Intaget, som låg vid vägen till Hamra badplats. En lillebror dog av ett lass timmer som välte. Niklas som var snickare och timmerman, gick till Mora för att utöva sitt yrke. Hos vilka han arbetade vet jag inte, månntro det var hos Anders Zorn? Hemkommen igen gifte han sig med Charlotta och kunde med besparingar 1889 köpa Hamra Mellangård 5. Paret fick 4 döttrar och en son. Petter-Johan eller PJ som han kallades var äldst i syskonskaran Svensson, sedan kom Helfrida (Frida), Gerda, Helga och Hildur.

När Niklas och Charlotta köpte gården fanns där en ryggåsstuga som var byggd på 1700-talet. Den stugan förblev familjens hem fram till 1891 då Niklas färdigställt ett nytt hem till den växande familjen. Han hade då också byggt en ladugård. För att försörja sin familj tog han anställning på Lundells Mekaniska verkstad som gjorde jordbruksredskap. Dagens färdmedel fanns inte, så han gick till och från Bredaryd varje dag för att arbeta. Enligt historien gick han vid femtiden på morgonen och kom hem vid sjutiden på kvällen. Lördagar var också arbetsdag på den tiden. Pengar behövdes, inte minst då Charlotta insjuknade efter Hildurs födelse och fick vårdas på sjukhus långa tider. Man kan inte nog beundra Niklas för hans strävan att ge sin familj ett så bra liv som möjligt, efter omständigheterna.

När Niklas avlidit i cancer 1928 övertog PJ gården.

HAMRA MELLANGÅRD 5:13

ÅREN 1928 -1960

Flygfoto över Hamra Mellangård från 1953. Fotot togs en söndagsmorgon, så Ida, PJ samt sönerna Anton och Gösta står utanför, utlockade av ljudet från flygplanet.

Petter-Johan eller PJ (1880-1960) föddes enligt kyrkböckerna i Palmebo, där hans moster Marie Spjut bodde med maken Josef och ett stort antal barn. Som äldsta barn och dessutom pojke fick han tidigt ta ett stort ansvar för hemmet och småsysterna, då hans mamma var svårt sjuk och vistades på sjukhus. Som 14-åring blev hans första anställning på Lundells Mekaniska Verkstad, men efter konfirmationen fick han anställning som bräddgårdsarbetare i Höljeryd. Den första ungdomsförälskelsen hette Ida Eriksdotter (1878-1965). Hon bodde i grannbyn Elmeliden. PJ visade snart att han hade fallenhet för sågarbetet och fick en ny anställning i Mjögäck som sågmästare. I Mjögäck fann han kärleken i Anna Johansdotter (1879-1912). De gifte sig och fick tre barn Hugo, Gertrud och Anton. När Anton föddes dog Anna och PJ stod ensam med sina tre barn. Till en början hjälpte hans systrar honom med de stora barnen och Anton skickades till farföräldrarna i Hamra. PJ tog efter en tid kontakt med Ida, då han hört att hon ännu ej gift sig. Ida hade aldrig glömt sin ungdomsförälskelse och 1916 gifte sig PJ och Ida. Två nya barn såg dagens ljus i Mjögäck, Ruth och Gösta. När Niklas dog bestämde sig PJ och Ida för att ta över gården. Där fanns sonen Anton och Mor Charlotta, som åter flyttade in i ryggåsstugan.

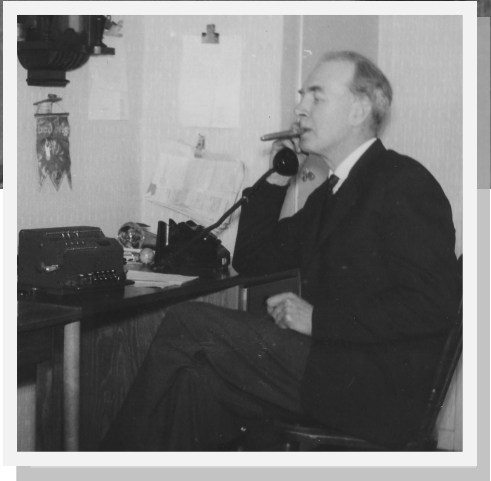
Petter Johan Svensson och hans hustru Ida född Eriksdotter framför sin inglasade finförstu som PJ byggde på 40-talet.

PJ hade sitt arbete på en såg i Gnosjö och kom bara hemcyklande på lördagskvällarna för att på söndag kväll fara iväg igen. Ida var hemmafru och skötte den lilla gården. Trots detta upprustade man. Det drogs fram elektriskt lyse, en handpump i köket, så att man inte behövde gå till pumpen på gården. Vask och diskbänk, så man slapp att bära ut diskvattnet och en stilig emaljerad vedspis med plats att värma vatten. Nytt utedass, brygghus för att både koka mat till grisarna och att sköta tvätten blev också nya tillskott på gården. Det täckdikades, vilket gjorde att man kunde ha säd även på de annars så vattensjuka tegarna. PJ och Ida var ett strävsamt par med stor värme och empati för såväl människor som djur.

1951 brann den gamla ryggåsstugan upp, antänd av blixten. Där den legat uppfördes en ny lillstuga, med rum för pojkarna, nytt brygghus och källare för vinterförvaring. Hamra Mellangård 5:13 hade åter fått ett nytt ansikte.

HAMRA MELLANGÅRD 5:13

ÅREN 1960-1984

En arbetsfri söndag arrangerades detta foto på skoj. Att slita som egenföretagare var utan tvekan ett oglamoröst jobb, men var man fabrikör så skulle man se ut som en

Gösta Svensson (1919-1984) var den som tog över Hamra Mellangård efter faderns död 1960. Gösta som var yngst av PJ-s barn hade efter den vanliga obligatoriska skolgången, studerat på Sörängens Folkhögskola och hade planer på vidare studier när kriget kom. Han valde i stället att lära sig till målare och fick en gedigen utbildning under en målarmästare från Lanna. Gösta var som många smålandssöner en flitig och uppfinningsrik person, så hemma i brygghuset startade han industrifirman GE-ESS. Från början gjorde han sängbottnar och spik, men senare blev det byggnadsarmeringar och murkramlor för hela slanten. Gösta var också "byafrisör" och det var alltid folk i stugan som behövde "hårklippas".

När Gösta tog över gården var den i behov av modernisering. Mor Ida bodde kvar och behövde allt mer hjälp. Hemsjukvården kom någon dag i veckan, men mycket vilade på att Gösta fanns till hands dygnet runt. På hösten 1965 startade han med att dra in vatten och avlopp, bygga badrum, byta ut fönstren med dess innanfönster till moderna tvåglasdito och sist men inte minst, sätta in elradiatorer. Det var en glädjens dag då han kunde bära ut fotogenkaminen. Tyvärr avled Ida till jul samma år, men för Gösta blev det ändå en klar förbättring.

Det gamla dragiga och kalla brygghuset, med sin utbyggnad på baksidan, byttes året därpå ut, mot en ny modern verkstad, då den gamla ladugårdsdelen revs. Kontor och lager placerades i den gamla logen och att få telefonen under samma tak, var ett stort plus. Tänk att slippa rusa över gården när den gårdsplacerade ringklockan skrällde och förkunnade att någon behövde nya murkramlor.

Gösta ville att gården skulle andas den nya tiden, varför han också byggde ut vardagsrummet med halvannan meter. Trädgården uppräschades, gångplattor och rabatter anlades, ja till och med en uteplats, vilken placerades utanför vardagsrummet. Brygghuset återställdes till sitt forna utseende och Hamra Mellangård hade återigen fått ett nytt ansikte.

Gösta hade redan som 40-åring sin första hjärtinfarkt. Som rökare och utsatt för stor stress, förstår man senare, att det var oundvikligt. Till allas förtvivlan avled han på Värnamo sjukhus, halvåret innan sin 65-årsdag. Gösta förblev ungarl.

HAMRA MELLANGÅRD 5:13

FRÅN ÅR 1984

Matilda Franssons flygfoto från 2008 över Hamra Mellangård 1

När Gösta dog var Sten Fransson (1945) och Gunilla Fransson (1948) de som tog över släktgården. Husen var väl underhållna, men små och utan plats för sönerna Niklas (1967) och Johan (1971). Det gamla huset blev istället bostad för Sven och Ruth Jönsson. Anton Svensson, numera välkänd byggmästare i Smål. Stenar rådde dem därför att hellre bygga ett nytt hus vid sidan om det befintliga. Med de visdomsorden ritade Gunilla ett parhus, som knöt ihop de båda husen. Det ena nära hundra år äldre än det andra. För att få virke till byggnationen och pengar att finansiera det hela togs den över hundraåriga skogen ner och ny planterades direkt därefter. Niklas, PJ och Gösta hade lämnat en välskött skog efter sig, en uppgift som Sten sett som sitt ansvar för framtiden.

Anton som var 74 år och fullt verksam med byggande, åtog sig arbetet som ansvarig byggmästare och arbetsledare över en skara amatörer. Sven Jönsson, pensionerad slöjdlärare tillika musikledare, Sten Fransson, slipare och egenförtagare, Gunilla Fransson, bildlärare, Niklas Fransson, blivande maskiningenjör, Johan Fransson, blivande ekonom och bankman. Syskonen Svenssons kusin Arne Svensson, pensionerad bagare och målare, tog ansvar för måleriet. Stens far Olof Fransson murade grunden. De var de enda som hade utbildning och kunskap om sina delar, om man inte räknar Ruth Jönsson, som var kökschef och såg till att arbetarna fick mat i magen, och god sådan. Utöver dessa anlätades endast grävare för grunden, elektriker och rörmokare.

Anton kom hemfarande, varje lördag och söndag, i sin för den kommande veckans arbete fullastade pickup. Med värme och förmåga att vara lärare/ instruktör och arbetande förman såg alla upp till denne fantastiske man och hans stora kunskap. Anton gjorde notiser på brädstumpar med sin snickarpenna. Dessa anteckningar var så precisa att han aldrig missade en pryl som skulle med till nästkommande vecka. Det fixar man inte med dagens datorer eller mobiler. När så söndagskvällen kom var alla instruerade av Anton i vad som skulle uträttas under veckan.

Så fortlöpte det från augusti 1985 till valborgsmässoafton 1986 då Franssons flyttade in. Återigen hade Hamra Mellangård fått en ny exteriör.